

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

ЯРЕЩЕНКО ОЛЕГ АРТУРОВИЧ

УДК 796.015.1-057.875

**ОБҐРУНТУВАННЯ ЗМІСТУ І ОРГАНІЗАЦІЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ
ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
МВС УКРАЇНИ**

24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та
спорту

Харків – 2008

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Харківському Національному Університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

- Науковий керівник:** доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор
Камасв Олег Іванович,
Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди,
професор кафедри теорії та методики фізичного виховання.
- Офіційні опоненти:** доктор педагогічних наук, професор
Арзютов Геннадій Миколайович,
Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова,
завідувач кафедри фізичного виховання, олімпійських та масових видів спорту;
- кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент
Піддубний Олександр Григорович,
Харківський університет Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба,
старший викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту.

Захист відбудеться 27 червня 2008 р. об 11.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.862.01 Харківської державної академії фізичної культури за адресою: 61022, м. Харків, вул. Клочківська, 99.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківської державної академії фізичної культури за адресою: 61022, м. Харків, вул. Клочківська, 99.

Автореферат розіслано 26 травня 2008 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. О. Градусов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність роботи. Приєднання України до європейського освітнього простору, органічна інтеграція відомчої системи освіти МВС України у національну систему освіти вимагає розроблення, упровадження гнучких освітніх програм та інформаційних технологій навчання відповідно до вимог Болонської декларації.

Праця фахівця органів внутрішніх справ будь-якої спеціальності спрямована на певний об'єкт (предмет) діяльності й полягає у виконанні визначених функцій. Вона пов'язана з конкретною системою діяльності та реалізується за допомогою системи засобів цієї діяльності.

В сучасних умовах професія фахівця органів внутрішніх справ не виключає діяльність, яка пов'язана з силовим затриманням правопорушників (Бандурка А. М. (2002), Смирнов Ю. А. (2003), Луценко Ю. В. (2005)). Це вимагає від офіцерів належного рівня спеціальної фізичної підготовленості. За цих умов домінуючим в системі фізичної підготовки стає формування здатності фахівця на основі відповідної освіти перебудовувати систему власної професійної підготовки з урахуванням особистого рівня функціонального стану та нормативних обмежень – тобто формування особистісних характеристик майбутнього фахівця. Засобом формування особистості при цьому стають засоби, форми та методи спеціальної фізичної підготовки.

Теоретичному переосмислюванню мети та завдань системи фізичного виховання, рішенню проблеми диверсифікації програм з різним співвідношенням змісту професійно-практичної і академічної підготовки присвячено праці Е. С. Вільчковського (2004), Л. П. Сергієнка (2004), М. О. Третьякова (2004), А. В. Цьося (2007), О. Е. Чайковської (2006), О. Г. Шалара (2006), В. П. Красева (2006), О. М. Мовчана (2006), П. С. Козубея (2006), Б. М. Шияна (2005) та ін.

Недостатній рівень фізичного розвитку, слабка фізична і психологічна підготовленість контингенту, який поступає у ВНЗ, істотно ускладнюють процес оволодіння професійно-службовими навичками, знижують ефективність формування і розвиток психофізіологічних механізмів, що забезпечують успішну адаптацію до чинників зовнішнього середовища і службово-професійних умов (Арзютов Г. Н. (2000), Друзь В. А. (1987, 2004), Ендальцев Б. В. (1994), Площинський Г. В. (1996), Бородін Ю. А. (2003), Ehram R. (1991), Vos K. (1993)).

Розробці концепції навчання військовослужбовців, розвитку змістовних і методичних основ рукопашного бою були присвячені дослідження Н. Г. Цеда (1991), С. М. Ашкиназі (1994), И. О. Киреева (1995), Ю. І. Логінова (1995).

Основні положення подальшого вдосконалення спеціальної фізичної підготовки у вузах МВС України розглядалися у наукових працях А. Н. Чуха (1999), А. Р. Луцака (2001), Є. В. Кіна (2002), С. А. Антоненка (2005).

Проте, не зважаючи на зростаючу кількість матеріалів про процес фізичного виховання у ВНЗ, на сьогодні відсутній комплексний аналіз змісту спеціальної фізичної підготовки з урахуванням останніх змін в його розвитку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до планів наукових досліджень і розробок з вдосконалення діяльності органів і підрозділів Міністерства внутрішніх справ України (Наказ МВС України від 30.06.2002 р. № 635) і наказу МВС України № 755 від 5 липня 2004 року „Про затвердження пріоритетних напрямів наукових і дисертаційних досліджень, які потребують першочергового розроблення і впровадження в практику діяльності органів внутрішніх справ на період 2004–2009 рр.”, пов'язана з темою 3.5.1 „Фізична підготовка офіцерів в умовах комплектування Збройних Сил України на контрактній основі”, Річного плану наукової і науково-технічної діяльності Міністерства оборони України на 2006 рік, шифр „Професіонал – 2007”, за номером державної реєстрації 0101U000519.

Мета дослідження полягала в теоретичному й експериментальному обґрунтуванні змісту і організації спеціальної фізичної підготовки курсантів вищих навчальних закладів МВС України в умовах кредитно-модульної організації навчального процесу.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан системи фізичної підготовки правоохоронних органів; дослідити відповідність змісту спеціальної фізичної підготовки нормативно-законодавчим документам, вимогам освітньо-кваліфікаційних характеристик та освітньо-професійних програм; визначити існуючі проблеми і шляхи їх рішення.

2. Науково обґрунтувати вимоги до індивідуальних психологічних якостей і психофізіологічних функцій фахівця за напрямком підготовки „Правознавство”, спеціалізації „Економічна безпека”, здійснити підбір найбільш ефективних засобів з різних видів єдиноборств, сприяючих скороченню термінів і поліпшенню якості засвоєння програмного

матеріалу з рукопашного бою та формуванню професійно-важливих якостей курсантів в умовах кредитно-модульної організації навчального процесу.

3. Дослідити ефективність розробленого програмного забезпечення організації спеціальної фізичної підготовки курсантів навчальних закладів МВС.

4. Розробити практичні рекомендації з досліджуваної проблеми.

Об'єкт дослідження — педагогічний процес спеціальної фізичної підготовки курсантів навчальних закладів МВС в умовах кредитно-модульної організації навчального процесу.

Предмет дослідження — зміст і організація спеціальної фізичної підготовки курсантів у вищих навчальних закладах МВС України.

Методи досліджень — теоретичний аналіз і узагальнення науково-літературних джерел з метою обґрунтування напрямків оптимізації системи навчання курсантів; емпіричне вивчення (методи спостереження, бесіди, анкетне опитування, педагогічне тестування); педагогічний експеримент; математична обробка отриманих емпіричних даних.

Наукова новизна отриманих результатів

1. Здобувачем особисто проведено комплексне дослідження змісту і організації спеціальної фізичної підготовки курсантів у вищих навчальних закладах МВС України в умовах впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вузах III–IV рівнів акредитації. В результаті виявлено недостатній рівень ефективності існуючої програми зі спеціальної фізичної підготовки курсантів; відсутність умов для широкого вибору курсантами засобів фізичного виховання, які відповідали б їх запитам, інтересам, стану здоров'я, фізичної і технічної підготовки, спортивній кваліфікації.

2. Вперше за кредитно-модульною системою розроблено програму з спеціальної фізичної підготовки курсантів для навчальних закладів МВС України III–IV рівнів акредитації.

3. Обґрунтовано значний внесок занять рукопашним боєм при формуванні професійно-важливих якостей курсантів. Визначено ступінь впливу рухово-координаційних фізичних і психофізіологічних якостей курсантів на рівень їх спеціальної фізичної підготовленості.

4. Обґрунтовано диференційований підхід до побудови навчального процесу і методики навчання рукопашному бою в умовах масового навчання: гетерохронність формування навичок і умінь, особливостей їх перенесення з арсеналу різних єдиноборств, обґрунтовано використання засобів ЗФП і сформовано вимоги до їх вибору.

5. Визначено ряд чинників, що впливають на успішність навчання спортсменів-початківців з рукопашного бою:

- відбір найбільш ефективних засобів спортивних єдиноборств;
- узгодженість навчання на початковому етапі спортивно-масової роботи і навчальних занять з фізичної підготовки та спеціальної фізичної підготовки;
- сконцентрованість навчання рукопашному бою шляхом раціонального поєднання і використання різних форм фізичної підготовки.

Теоретична і практична значимість, рівень упровадження.

Експериментально перевірено зміст розробленої програми спеціальної фізичної підготовки курсантів (змістовий модуль „Заходи фізичного впливу”), що забезпечило успішне оволодіння курсантами військово-професійними вміннями і навичками, необхідними у подальшій роботі.

Результати роботи впроваджено в практику спеціальної фізичної підготовки курсантів ХНУВС, ХАВВ МВС України (акт впровадження від 04.02.2008 р.), у курс лекцій з професійної фізичної підготовки студентів ХДАФК (акт впровадження від 24.11.2006 р.), у навчальний процес Навчального центру підготовки працівників ОВД ГУМВС України (акт впровадження від 14.01.2008 р.)

Особистий внесок здобувача полягає у визначенні оптимальних умов подальшого вдосконалення навчального процесу занять СФП, до яких відносяться:

- концентроване доведення навчальної інформації у процесі навчально-тренувальних занять;
- цілеспрямована реалізація педагогічних засобів та методів на основі комплексного педагогічного впливу усіх форм фізичної підготовки, зокрема в секціях рукопашного бою;
- проведення констатуючого, попереднього й основного педагогічних експериментів, а також опрацювання їх результатів.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення і результати дисертаційної роботи доповідалися на Всеукраїнській відкритій науково-практичній конференції „Фізична підготовка військовослужбовців” (Київ, 2003), Обласній науково-практичній конференції „Проблеми навчання і технічної підготовки в єдиноборстві” (Харків, 2003), Міжнародній науково-методичній конференції „Науково-методичні і практичні аспекти підготовки фахівців у сучасному технічному вузі” (Белгород, 2003), Міжнародній

науково-методичній конференції „Оздоровчі технології з фізичної культури і спорту в навчальних закладах” (Белгород, 2004), Всеукраїнській науково-практичній конференції „Удосконалення фізичного виховання і спеціальної фізичної підготовки курсантів ВНЗ МВС України” (Івано-Франківськ, 2005), на IX міжнародній науковій конференції „Молода спортивна наука України” (Львів, 2005), IV міжнародній науковій конференції „Фізична культура, спорт і здоров'я” (Харків, 2005), II міжнародній науковій конференції „Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор і єдиноборства у вищих навчальних закладах” (Харків, 2006).

Публікації. За матеріалами дисертаційних досліджень опубліковано 13 наукових робіт, з яких 5 у спеціальних фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Структура і зміст дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних науково-літературних джерел, додатків. Робота викладена на 162 сторінках, містить 17 малюнків і 21 таблицю. У дисертації проаналізовано 212 літературних джерел, з них 25 зарубіжних видань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету і завдання дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, особистий внесок здобувача; описано сферу апробації результатів досліджень і кількість публікацій; подано структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – „Теоретичні передумови дослідження проблеми вдосконалення системи спеціальної фізичної підготовки майбутніх працівників органів внутрішніх справ” подано обґрунтування концепції досліджень, узагальнення робіт провідних вчених, здійснюється порівняльний огляд і аналіз науково-методичної літератури та нормативних документів з досліджуваної проблеми, а також зарубіжний досвід психофізичної підготовки працівників правоохоронних структур.

Порівняльний аналіз сучасних зарубіжних систем і технологій та наукових розробок вітчизняних педагогів у сфері спеціальної фізичної підготовки дозволяє зробити висновок про те, що основними шляхами розвитку процесу організації та проведення занять з дисципліни є:

- постійне оновлення змісту дисципліни з метою більш повного забезпечення потреб фахівців, у тому числі й майбутніх;

- формування у курсантів професійних та соціально-особистісних якостей за допомогою використання спортивних технологій, які б дозволили їм повністю реалізувати свій потенціал;
- посилення зв'язків навчальних закладів із замовниками фахівців.

Викладено теоретико-методологічні підходи до процесу формування змісту навчання в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ВВНЗ.

У другому розділі – „Методи та організація досліджень” для розв’язання поставлених завдань використано такі методи дослідження: теоретичний аналіз й узагальнення матеріалів наукової та методичної літератури; системно-структурний аналіз; педагогічне спостереження; анкетування й експертне опитування; педагогічні контрольні іспити; педагогічний експеримент; методи математичної статистики.

Методологічною основою досліджень стали основні положення системного підходу, що дозволяє виявляти причинно-наслідкові зв'язки, які характеризують можливості реалізації ряду елементів різних видів єдиноборств у підготовці з рукопашного бою; вивчати провідні тенденції розвитку змісту організації і методики навчання рукопашному бою як певної системи з відповідними структурними компонентами і механізмами зворотного зв'язку.

Дослідження проводилось поетапно. На *першому етапі* було проаналізовано науково-методичну літературу з проблем формування змісту спеціальної фізичної підготовки курсантів, системний підхід до організації навчального процесу, методологію та методи дослідження. Це дало змогу визначити мету, завдання дослідження.

На *другому етапі*:

- за даними експертної оцінки визначено перелік індивідуальних психологічних якостей і психофізіологічних функцій на підставі вимог професійної діяльності до фахівця за напрямком підготовки „Правознавство”, спеціалізації „Економічна безпека”;
- проведено дослідження рівня підготовленості офіцерів, які працюють в органах внутрішніх справ;
- проведено педагогічний експеримент з групою курсантів-спортсменів 1–2 розрядів, які займаються різними видами єдиноборств;
- проаналізовано наукові публікації стосовно можливості використання занять рукопашним боєм для вирішування завдань спеціальної підготовки.

На *третьому етапі* проведено основний експеримент, що полягав в обґрунтуванні та розробці змістовного модулю „Заходи фізичного впливу” з дисципліни „Спеціальна фізична підготовка”.

На *четвертому етапі* проведено експериментальну перевірку засвоєння програми з дисципліни за внутрішніми та зовнішніми критеріями якості навчання.

На *п'ятому етапі* узагальнено та систематизовано отримані експериментальні дані, розроблено практичні рекомендації, зроблено висновки та підготовлено текст дисертації.

У третьому розділі – „Обґрунтування змісту та організації спеціальної фізичної підготовки” – викладено матеріали попереднього і основного педагогічного експерименту.

Попередній експеримент присвячено визначенню вимог, які певна професійна діяльність пред'являє до індивідуальних психологічних якостей і психофізіологічних функцій фахівця за напрямком підготовки „Правознавство”, спеціалізація „Економічна безпека”. Психограма фахівця органів внутрішніх справ має опис загальної характеристики праці, сенсорно-перцептивних, емоційно-вольових властивостей, особливостей пізнавальних процесів (мислення, пам'яті, уваги), моторних, комунікабельних властивостей, здібностей та умінь. В результаті роботи експертів з 214 якостей визначено якості, що одержали найбільш високу оцінку (у всіх експертів). Ці якості представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Професійно важливі якості фахівців органів внутрішніх справ на певній посаді, які одержали найбільш високу оцінку експертів

<i>Якості, що оцінюються</i>	<i>Оцінка</i>
Сенсорно-перцептивні властивості	
Дотикові відчуття	6,4
Уміння впізнавати чи порівнювати різні ступені опірності чи тиску	5,9
Точна оцінка станів рівноваги й прискорення	7,1
Впізнання й розрізнення рухових ритмів (прискорення, сповільнення, швидкості і напрямку руху)	6,9
Моторні властивості (психомоторика)	
Здатність до швидкого формування рухових навичок та їх зміни	7,3
Здатність точно вимірювати силу та точність рухів	7,4
Швидка і точна рухова реакція на об'єкт, що рухається	8,1
Стійкість до тривалих фізичних перевантажень	7,2
Велика фізична сила	6,9
Здатність долати сонливість	7,1
Здатність добре переносити зміну денної і нічної роботи	7,3
Воля	
Наполегливість	7
Рішучість	7,4

Сміливість	6,9
Мужність	7,2
Самовладання і витримка	8,1
Уміння слухатися, точно виконувати розпорядження	7,3
Дисциплінованість	7,4

Бажані, на думку експертів, такі якості, як уважність, професійна спостережливість, особлива пам'ять на зовнішність та поведінку людини, пам'ять на рух, розміщення об'єктів, предметів. Якості, необхідні лише в кризових ситуаціях: уміння прийняти рішення у дуже короткий термін або при недостатності необхідної інформації, здатність проаналізувати ситуацію й прийняти рішення на основі наявних наочних образів (наочно-образне мислення). Необхідно також розвивати у процесі діяльності: інтерес до фізичного удосконалювання, високий рівень відповідальності, критичне відношення до своєї роботи, принциповість, рухові здібності і уміння коротко і чітко запитувати.

Необхідність формування у курсантів вказаних соціально-особистісних якостей підтверджується результатами дослідження рівня підготовленості офіцерів, які працюють в органах внутрішніх справ більше 5 років і за оцінкою керівного складу зразково виконують службові обов'язки.

Проведений автором аналіз впливу умов навчальної діяльності на фізичний стан курсантів вказує на те, що традиційна система організації процесу фізичної підготовки недостатньо ефективно вирішує питання адаптації курсантів, формування розвитку певних якостей.

Так, від курсу до курсу підвищується частота пульсу в спокійному стані (від 72 до 78 ударів за хвилину), зростає кількість курсантів з гіпертензивним характером артеріального тиску (від 12,6 % на першому курсі до 31,3 % на четвертому). Життєвий показник до четвертого курсу достовірно знижується і складає всього лише 60 см³/кг, що майже на 7 % нижче за норму для чоловіків.

Аналіз фізичної підготовленості курсантів дозволяє зауважити, що найбільшою мірою за час навчання знижується показник витривалості – результат в бігу на 3000 м. Так, різниця між результатами курсантів першого і четвертого курсів склала 12,89 % ($p < 0,001$; $t = 8,15$). Відповідно цьому знизилася потужність роботи і індекс фізичного стану курсантів. Зрештою, до четвертого курсу кількість курсантів з низьким і нижче середнього рівнем фізичного стану збільшилася майже удвічі.

Порівняльний аналіз динаміки рухово-координаційних можливостей свідчить, що при пропонувані режимів і видах рухової активності показники здатності орієнтуватися у просторі, відтворювати динамічні, тимчасові і просторові характеристики рухової дії від курсу до курсу помітно знижуються.

Проведений аналіз наукових публікацій свідчить про доцільність використання засобів єдиноборств для формування психологічної стійкості, тобто збереження нормального функціонування психічних процесів (відчуттів, сприйняття, уявлень, уваги, пам'яті, уяви, мислення, волі), а також доцільний прояв різних сторін особи в складних екстремальних умовах. У рукопашному єдиноборстві дуже великого значення набувають антиципація, що базується на прогнозуванні дій супротивника і попереджуючих дій, а також емоційна стійкість, яка повинна забезпечувати адекватне орієнтування бійця у просторі та часі, оптимальне підвищення рівня психічних процесів і функціональних систем.

У ході проведеного експерименту із курсантами-спортсменами 1 і 2 спортивних розрядів виявлено позитивний взаємозв'язок між формуванням підготовленості з рукопашного бою та розвитком психічних, психомоторних якостей і координаційних здібностей, зокрема, відмічені наступні коефіцієнти кореляції: із стійкістю уваги – $r=0,3-0,4$; з емоційною стійкістю – $r=0,52-0,56$; з координаційними здібностями – $r=0,56-0,60$; з результатами простої сенсомоторної реакції – $r=0,54-0,55$; складної реакції – $r=0,50-0,56$ та ін. З результатами ряду бойових нормативів, що включають моторні акти, підготовленість з рукопашного бою корелює на рівні $0,40-0,65$.

Тому процес підготовки до рукопашного бою має великі потенційні можливості щодо розвитку, навчання і виховання курсантів, привчає їх активно діяти в умовах підвищених психічних навантажень, набувати необхідного досвіду вольових дій, подолання труднощів і негативних психічних станів. Це, в свою чергу, сприяє розвитку таких вольових якостей, як самовладання, стійкість, мужність.

При цьому, необхідно відмітити важливу роль загальної фізичної підготовки у підвищенні рівня фізичного стану організму тих, що навчаються.

Рукопашний бій як комплексне бойове єдиноборство акумулював у собі найбільш ефективні засоби й методи з різних видів єдиноборств: боксу, самбо, дзю-до, карате, джіу-джитсу, інших видів боротьби та фехтування (табл. 2).

Особливості і характерні риси різних спортивних єдиноборств.

Вид єдиноборства	Відмінні риси	Основні види атакуючих дій	Основні види захисних дій	Зона дії
Бокс	Оснoву змісту складають удари руками по суперникові. Бій ведеться на середній і ближній дистанціях	Удари руками (прямі, бокові, знизу і їх комбінації)	Підставки, ухили, нирки, відбиви	Голова, груди, живіт (вище за пояс)
Боротьба (самбо, дзю-до)	Сутичка ведеться у захопленні, в стійці і лежачи	Кидки, підсічки, звалювання, больові прийоми, утримання, задушення (у дзю-до)	Контрприйоми від атакуючих дій	При підсічках - гомілка, при больових прийомах – суглоби, при задушенні – горло, шия
Таеквондо	Оснoву змісту складають різні варіанти ударів ногами (стопою). Бій ведеться у захисному спорядженні з повним контактом. Підсічки і захоплення заборонені	Удари ногами (прямі, бокові, з розворотами, в стрибках і їх комбінації). Удари руками дозволені тільки по тулубу	Підставки, блоки руками, ногами, ухили, нирки	Для ударів ногами – голова, груди, живіт (вище за пояс), руками – тулуб
Кік-боксінг, савате	Бій проводиться на рингу в захисних шоломах і з накладками на стопі, з повним контактом	Удари руками аналогічні ударам руками в боксі. Удари ногами аналогічні карате, таеквондо	Підставки, блоки руками, ногами, ухили, нирки	Голова, тулуб, стегна (для ударів ногами)
Рукопашний бій панкратіон	Бій ведеться без зброї в захисному спорядженні з повним контактом. Дозволені удари практично будь-якою частиною тіла: стопою, гомілкою, коліном, кулаком, передпліччям, ліктем, головою. Сутичка проводиться на середній, ближній дистанціях і в	Будь-які удари руками і ногами (включаючи лікті і коліна), підсічки, кидки, больові прийоми	Підставки, блоки руками, ногами, ухили, нирки, контрприйоми від кидків, утримання	Будь-яка частина тіла, за винятком горла, паху, суглобів, хребта

	захопленні			

Курсанти, згідно з робочими навчальними програмами, при вивченні заходів фізичного впливу, навчаються рукопашному бою, що включає у свій зміст цілий ряд елементів боксу, самбо, карате та ін. Щонайближчі до нього кік-боксінг, панкратіон і тайський бокс. Але річ у тому, що час, який відводиться на оволодіння рукопашним боєм у ВНЗ, явно обмежений. Дефіцит часу в сітці учбових занять необхідно компенсувати за рахунок розучування техніки ряду єдиноборств під час спортивно-масової роботи і освоєння деяких навичок рукопашного бою під час ранкової зарядки. Цей шлях достатньо ефективний, але потрібний ретельніший підбір тих елементів із змісту єдиноборств, які є найбільш цінними для рукопашного бою.

Програма спеціальної фізичної підготовки, яка розроблена, відрізняється від традиційної, в якій фізичне виховання зводиться лише до вивчення обмеженої кількості рухових дій (переважно прийомів рукопашного бою), тим, що за рахунок зменшення кількості прийомів, відбору найбільш технічно простих прийомів з різних видів єдиноборств більше часу відводиться на формування у курсантів технічно-тактичної підготовленості, особливо в захисно-відповідних діях. Ретельний підбір найбільш вагомих елементів із змісту єдиноборств, які є найбільше важливими для рукопашного бою; розучування техніки під час спортивно-масової роботи і засвоєння деяких навичок рукопашного бою під час ранкової зарядки; розроблення комбінації прийомів в залежності від навчального матеріалу практичних занять з вогневої та тактико спеціальної підготовки, дозволяє за пропонований час засвоїти програму ЗМ.

У процесі навчально-тренувальних занять здійснюється концентроване доведення навчальної інформації стосовно ретельного і докладнішого роз'яснення сутності техніки і тактики єдиноборств, а також застосовуються методичні прийоми, спрямовані на розвиток розумових процесів [3].

У четвертому розділі – „Дослідження ефективності педагогічного процесу за запропонованим змістовним модулем „Заходи фізичного впливу” подано результати основного педагогічного експерименту з апробації, розробленої нами моделі фізичної підготовки курсантів у реальних умовах навчально-виховного процесу, дослідження ефективності педагогічних засобів та методів, які використовуються під час навчання при формуванні соціально-особистісних якостей.

Для оцінки впливу занять на індивідуальні психологічні якості і психофізіологічні функції курсантів проводилась порівняльна оцінка рівня рухово-координаційних і

психофізіологічних показників курсантів КГ і ЕГ (табл. 3).

Таблиця 3

Показники рухово-координаційних і психофізіологічних можливостей

Показники	КГ (n=12)	ЕГ (n=11)	p
Орієнтування у просторі, бал	8,5 ± 0,18	9,45 ± 0,08	<0,01
Помилка заданого параметру сили руки, %	18,5 ± 0,32	16,7 ± 0,59	<0,05
Помилка стрибка в довжину, %	5,8 ± 0,35	4,46 ± 0,51	<0,05
Помилка сприйняття 5", %	14,3 ± 0,64	9,8 ± 0,4	<0,001
Швидкість рухової реакції, см	16,5 ± 1,42	8,7 ± 0,47	<0,001
Човниковий біг 4×9 м, с	9,84 ± 0,25	8,9 ± 0,07	<0,01
Психологічний тест, с	38,3 ± 1,99	31,45 ± 1,5	<0,05
Δ ЧСС, уд./хв	32,8 ± 4,61	24,9 ± 1,7	<0,05
Середньотестова ЧСС, уд./хв	113,1 ± 5,08	99,0 ± 2,49	<0,05
Точність, %	94,7 ± 1,63	99,6 ± 0,25	<0,05

Так, у курсантів ЕГ на 11,2 % краще показники в орієнтуванні в просторі, достовірно менше значення помилок при відтворенні половини параметру максимальної сили кисті пріоритетної руки, половини максимального результату в стрибку в довжину з місця і 5-секундного відрізка часу із зав'язаними очима. Курсанти ЕГ відрізняються від курсантів КГ кращими результатами в човниковому бігу 4x9 м (на 10,6 %) та швидкості рухової реакції (на 47,2 %). Результати виконання психологічного тесту з використанням таблиці Шульце й реакції серцевої діяльності на даний тест дозволили визначити, що курсанти ЕГ здатні істотно швидше (на 17,3 %) і точніше (на 5,2 %) виконати тест. При цьому в них середньотестовий пульс і різниця між результатним і середньотестовим пульсом помітно нижче (відповідно на 14,2 і 31,7%).

У порівнянні з результатами КГ програма підготовки ЕГ (табл. 4) дозволила:

- достовірно збільшити: життєвий індекс на 4,8 %, результат в підтягуванні на перекладині на 10,5 %, підйом ніг до перекладини на 4,2 % ($p < 0,05$; $t = 2,3 \div 3,61$);

- поліпшити досягнення у бігу на 100 м на 3,53 %, потужності роботи на 4,9 %, індексу фізичного стану на 8,3 %; у човниковому бігу на 1,21 %, в спеціалізованому тесті на 8,1 % ($p < 0,05$; $t = 2,13 \div 2,92$);

Оцінка якості засвоєння змістовного модулю „Заходи фізичного впливу” (табл. 5) враховували наступні правила, запропоновані С. М. Ашкиназі (1994):

1. Правило динамічної відповідності. Воно полягає в тому, що удари і захист слід не позначати, а виконувати реально, оскільки результативність дії в рукопашному бою великою мірою визначається силою і різкістю удару.

Таблиця 4

Показники рівня фізичного розвитку, функціонального стану, рівня фізичної підготовленості

Показники	КГ (n=12)	ЕГ (n=11)	p
фізичний розвиток			
Вагово-ростовий показник, г/см	383,2±4,4	384,7±5,3	>0,05
Життєвий індекс, мл/кг	65,1±1,16	68,7±0,76	>0,05
функціональний стан			
Частота серцевих скорочень у спокою, уд./хв	73,8±1,09	68,3±0,81	>0,05
Артеріальний тиск, мм рт. ст. (систоличний)	119,8±2,3	120,3±1,78	>0,05
Діастолічний тиск, мм рт. ст.	74,1±0,96	73,8±1,08	>0,05
ІФС, у. о.	0,587	0,622	<0,01
рівень фізичної підготовленості			
Біг на 3 км, с	752,4±5,82	731,2±4,51	<0,01
Підтягування на перекладині, кількість разів	11,9±0,21	13,8±0,41	>0,05
ОКВ на єдиній смузі перешкод, хв,с	2,30±3,4	2,20±4,8	>0,05
Біг на 100 м, с	14,76±0,17	13,84±0,21	<0,01

2. Правило тактичної відповідності навчання обстановці реальної рукопашної сутички (з урахуванням елементів раптовості, короткочасності й активного протиборства супротивника, можливості незручності місця сутички та ін.).

3. Правило об'єктивності оцінки підсумку рукопашної сутички: уразив (убив, поранив, обеззброїв) супротивника, а сам залишився неушкоджений або уразив і сам поранений, або уразив і сам загинув, або отримав поразку і сам уразив.

Таблиця 5

Оцінка якості засвоєння змістовного модулю „Заходи фізичного впливу” курсантами КГ (n=12) і ЕГ (n=11)

Показники	КГ	ЕГ	p
Рівень оволодіння окремими прийомами рукопашного бою. Оцінка за виконання окремого прийому, бали	3,8±0,2	4,1±0,4	>0,05
Рівень сформованості навичок та умінь рукопашного бою. Ефективність виконання атакуючих і захисно-атакуючих дій, бали	3,3±0,14	3,9±0,07	<0,05

Показники	КГ	ЕГ	p
Рівень загальної підготовленості з рукопашного бою, розвитку техніко-тактичної підготовленості, наявності елементів тактичного мислення, бали	3,1±0,2	3,6±0.04	<0,05

У п'ятому розділі – „Аналіз і узагальнення результатів досліджень” – наявні узагальнення результатів досліджень та їх аналіз. Отримані результати дослідження ефективності змістовного модуля „Заходи фізичного впливу” переконливо свідчать про те, що вона надає реальну можливість цілеспрямованого вирішення завдань з удосконалення системи спеціальної фізичної підготовки курсантів в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

У ході роботи було отримано три групи даних: підтверджувальні, що доповнюють і абсолютно нові результати.

Підтверджувальними є дані про можливість використання спортивних технологій вирішувати завдання формування професійно значущих якостей під час спеціально організованого тренувального процесу у спортсменів-початківців, які висловили бажання займатися у спортивних секціях рукопашного бою.

На підставі аналізу вимог, які певна професійна діяльність пред'являє до індивідуальних психологічних якостей та психофізіологічних функцій людини (психограма), розроблено і доповнено вимоги до соціально важливих рис і якостей випускника ВНЗ за напрямком підготовки „Правознавство”, спеціалізація „Економічна безпека”.

Новими є такі результати:

- розроблено опис особистості фахівця та системи умінь, які трансформовано в модель підготовки такого фахівця, яка подається у вигляді змістовного модуля робочої програми з дисципліни;

- встановлено значний внесок занять рукопашним боєм при формуванні професійно-важливих якостей курсантів;

- обґрунтовано диференційований підхід до побудови навчального процесу і методики навчання рукопашному бою в умовах масового навчання;

- визначено ряд чинників, що впливають на успішність навчання спортсменів-початківців рукопашному бою.

У зв'язку з цим, залишаються перспективними такі аспекти дослідницької роботи, як подальше вдосконалення існуючих моделей і технологій модульного навчання, розробка

теорії і методики різних засобів використання заходів фізичного впливу в рамках модульної освітньої технології у вищій школі.

ВИСНОВКИ

1. Реформування відомчої системи освіти МВС України, розробка нових стандартів вищої освіти потребує необхідності дослідження відповідності змісту спеціальної фізичної підготовки нормативно-законодавчим документам, визначення існуючих проблем і шляхів їх вирішення. Так, у сфері спеціальної фізичної підготовки основними шляхами розвитку процесу організації та проведення занять з дисципліни є :

- постійне оновлення змісту дисципліни з метою більш повного забезпечення потреб фахівців, у тому числі й майбутніх;

- формування у курсанта професійних та соціально-особистісних якостей за допомогою використання спортивних технологій, які б дозволили йому повністю реалізувати свій потенціал;

- посилення зв'язків навчальних закладів із замовниками фахівців.

2. В сучасних умовах професія фахівців органів внутрішніх справ полягає у виконанні визначених функцій, які не виключають діяльність, пов'язану з заходами фізичного впливу, затриманням правопорушників.

3. В результаті роботи експертів визначено найбільш важливі для професійної діяльності офіцера МВС властивості: сенсорно-перцептивні, емоційно-вольові та психомоторні й відповідні їм якості.

4. Унікальність практики рукопашного бою і будь-яких бойових мистецтв (незалежно від їх специфіки) полягає ще в тому, що в процесі занять створюються стійкі зв'язки в психіці тих, які навчаються, розвиваються найважливіші для офіцера внутрішніх справ якості такі, як сміливість, упевненість у власних силах при зближенні з супротивником, психічна стійкість у стресових ситуаціях, пов'язаних із ризиком для життя, наполегливість у досягненні мети, рішучість у діях, прагнення атакувати й перемогти. Тому можна з упевненістю констатувати, що рукопашний бій займатиме важливе місце в спеціальній фізичній підготовці курсантів.

5. Технологія формування найбільш раціонального змісту програми „Спеціальна фізична підготовка” повинна враховувати: закономірності масового навчання складним руховим діям у короткі терміни; використання змістовного і методичного арсеналу різних

єдиноборств при навчанні курсантів рукопашному бою; вибір оптимальної базової техніки; алгоритмізацію тактичних ситуацій, що відпрацьовуються в обумовлених сутичках; обґрунтування необхідних тимчасових витрат часу на оволодіння програмним матеріалом.

6. Тестування курсантів-спортсменів 1 і 2 спортивних розрядів засвідчує позитивний взаємозв'язок між формуванням підготовленості до рукопашного бою і розвитком психічних, психомоторних якостей та координаційних здібностей. Але тестування психічних процесів простежує невисокий рівень результатів, особливо, з логічності та асоціативності мислення, оперативної пам'яті. Слід також враховувати наявність дещо більшого прояву акцентуації. Ці особливості необхідно враховувати в навчально-виховному процесі.

7. Експериментальна програма за два роки експерименту дозволила достовірно поліпшити 13 показників з 26 досліджуваних даних у порівнянні з показниками КГ (значення p коливалося $<$ від 0,05 до 0,01, а t від 2,12 до 3,67). Це показники: сила кисті ($40,0 \pm 1,38$ кг проти даних КГ – $40,9 \pm 1,38$ кг); підтягування ($16,0 \pm 0,90$ разів проти даних КГ – $10,0 \pm 0,97$ разів), підйом тулуба ($58,0 \pm 0,58$ і $44,8 \pm 2,74$ раз. хв^{-1} .); підйом ніг до перекладины ($16,0 \pm 0,5$ разів проти даних КГ – $11,0 \pm 1,23$ разів); біг 100 м ($13,4 \pm 0,13$ с проти даних КГ – $14,36 \pm 0,37$ с); біг 3000 м ($741,7 \pm 8,32$ с проти даних КГ – $851,0 \pm 19,12$ с); потужність (W) ($262,6 \pm 3,01$ у. о. проти даних КГ – $176,9 \pm 5,08$ у. о.); гнучкість ($15,9 \pm 0,49$ разів проти даних КГ – $7,8 \pm 0,5$ разів); помилка відтворення сили руки ($16,7 \pm 0,59$ % проти даних КГ – $18,5 \pm 0,32$ %); човниковий біг 4×9 м ($8,9 \pm 0,07$ с проти даних КГ – $9,84 \pm 0,25$ с); психологічний тест ($31,45 \pm 1,5$ проти даних КГ – $38,3 \pm 1,99$ с); Δ ЧСС ($24,9 \pm 1,7$ проти даних КГ – $32,8 \pm 4,61$ уд. хв^{-1}); середньотестовий пульс ($99,0 \pm 2,49$ уд. хв^{-1} проти даних КГ – $113,1 \pm 5,08$ уд. хв^{-1}).

8. Розглянуті підходи до формування змісту дисципліни дають можливість якісніше організувати підготовку фахівців органів внутрішніх справ відповідно до Закону України „Про вищу освіту”. Розроблена програмно-навчальна документація використовується при підготовці курсантів та слухачів до державного екзамену, в системі командирської та професійної підготовки офіцерів ВВНЗ і військових частин.

СПИСОК РОБІТ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових і спеціальних виданнях

1. Ярещенко О. А. Значение морально-духовного наследия восточных единоборств в подготовке сотрудников органов внутренних дел // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С. С. –

Харків-Донецьк : ХДАДМ (ХХІІ), 2004. – № 18. – С. 114–120.

2. Ярещенко О. А. Особливості впливу психомоторних здібностей курсантів на спеціальну фізичну підготовленість // Педагогіка, психологія та методико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наукова монографія за редакцією проф. Єрмакова С. С. – Харків : ХДАДМ (ХХІІ), 2007. – № 12. – С. 161–163.

3. Ярещенко О. А. Обоснование эффективной программы специальной физической подготовки курсантов высших учебных заведений правоохранительного профиля // Педагогіка, психологія та методико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наукова монографія за редакцією проф. Єрмакова С. С. – Харків : ХДАДМ (ХХІІ), 2008. – № 7. – С. 164–168.

4. Артемьев В. О., Ярещенко О. А. Пути совершенствования процесса обучения приемам физического воздействия курсантов учебных заведений // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С. С. – Харків-Донецьк: ХДАДМ (ХХІІ), 2005. – № 23. – С. 97–99. *Особистий внесок здобувача полягає у здійсненні досліджень, їх аналізу, опрацюванні, узагальненні та формулюванні висновків.*

5. Камаев О. И., Ярещенко О. А., Филиппенко П. И. Динамика общефизической подготовленности курсантов в процессе обучения в национальном университете внутренних дел // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2004. – № 7. – С. 66–69. *Особистий внесок здобувача полягає у здійсненні досліджень, їх аналізу, опрацюванні, узагальненні та формулюванні висновків.*

Матеріали конференцій, тези доповідей

6. Ярещенко О. А. Шляхи підвищення ефективності занять з фізичної підготовки майбутніх співробітників міліції // Фізична підготовка військовослужбовців: матеріали відкритої науково-методичної конференції (29-30 квітня 2003 р). – К., 2003. – С. 44–47.

7. Ярещенко О. А. Особливості навчання курсантів прийомам та заходам фізичного впливу // Спортивные единоборства: теория, практика и перспективы развития. Материалы электронной научной конференции, 15 января 2004 года. – Харьков : НФУ-ХГАФК, 2004. – С. 62–64.

8. Ярещенко О. А. Особливості застосування комплексних знань із службово-прикладної фізичної підготовки курсантів // Удосконалення фізичного виховання та спеціальної фізичної підготовки курсантів ВНЗ МВС України: матеріали Всеукраїнської

науково-практичної конференції (14 лютого 2005 р.). – Івано-Франківськ: Прикарпатський юридичний інститут МВСУ, 2005. – С. 263–264.

9. Камаєв О. І., Филипенко П. І., Ярещенко О. А. Фізична підготовленість як фактор професіоналізму співпрацівника міліції (проблеми та шляхи розвитку // Теорія та практика виховної роботи в органах внутрішніх справ України: Науково-практична конференція (1–2 жовтня 2004 року). – Харків, 2004. – С. 308–311. *Особистий внесок здобувача полягає у здійсненні досліджень, їх аналізу, опрацюванні, узагальненні та формулюванні висновків.*

10. Дьяченко И. О., Назаренко О. Н., Ярещенко О. А. Развитие двигательных координационных способностей курсантов посредством обучения приемам физического воздействия на вооруженного ножом противника // Право і безпека. – 2005. – № 4/5. – С. 186–188. *Особистий внесок здобувача полягає у здійсненні досліджень, їх аналізу, опрацюванні, узагальненні та формулюванні висновків.*

11. Камаєв О. И., Забора А. В., Колесников В. В., Ярещенко О. А. Особенности организации и содержания спортивно-массовой работы с курсантами Национального университета внутренних дел // Опыт, проблемы перспективы и качество высшего инженерного образования: Международная научно-методическая конференция (3–4 октября, 2006 год). – Белгород, 2006. – С. 24. *Особистий внесок здобувача полягає у здійсненні досліджень, їх аналізу, опрацюванні, узагальненні та формулюванні висновків.*

12. Ярещенко О. А., Дьяченко И. О., Сергиенко В. В. Современные технологии обучения курсантов приемам физического воздействия против нападающего ножом // Проблемы и перспективы развития спортивных игр и единоборств в высших учебных заведениях: Сборник статей II международной электронной научной конференции, 7 февраля 2006 года. – Харьков-Белгород-Красноярск, 2006. – С. 280–282. *Особистий внесок здобувача полягає у здійсненні досліджень, їх аналізу, опрацюванні, узагальненні та формулюванні висновків.*

13. Ярещенко О. А. Пути повышения эффективности процесса совершенствования техники приемов физического воздействия // Проблемы и перспективы развития спортивных игр и единоборств в высших учебных заведениях: Сборник статей III международной электронной научной конференции, 6 февраля 2007 года. – Харьков-Запорожье-Белгород-Красноярск, 2007. – С. 132–134.

АНОТАЦІЇ

Ярещенко О. А. Обґрунтування змісту і організації спеціальної фізичної підготовки курсантів вищих навчальних закладів МВС України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Харківська державна академія фізичної культури, Харків, 2008.

Дисертація присвячена дослідженню проблеми вдосконалення спеціальної фізичної підготовки курсантів вищих навчальних закладів МВС України.

Мета дослідження полягає у теоретичному й експериментальному обґрунтуванні змісту й організації спеціальної фізичної підготовки курсантів вищих навчальних закладів МВС України в умовах кредитно-модульної організації навчального процесу.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше проведено комплексне дослідження змісту і організації спеціальної фізичної підготовки курсантів у вищих навчальних закладах МВС України в умовах впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу. В результаті виявлено недостатній рівень ефективності існуючої програми спеціальної фізичної підготовки курсантів. Встановлено значний внесок занять рукопашним боєм при формуванні професійно-важливих якостей курсантів, визначено ступінь впливу рухово-координаційних фізичних і психофізіологічних якостей курсантів на рівень їх спеціальної фізичної підготовленості. В результаті досліджень обґрунтовано диференційований підхід до побудови процесу навчання і методики навчання рукопашному бою в умовах масового навчання, використання засобів ЗФП і сформовані вимоги до їх вибору. Визначено ряд чинників, що впливають на успішність навчання спортсменів-початківців рукопашному бою.

Ключові слова: курсанти, фізична підготовка, рухово-координаційні та психофізіологічні можливості, фізичний і функціональний стан, спеціальна фізична підготовленість.

Ярещенко О. А. Обоснование содержания и организации специальной физической подготовки курсантов высших учебных заведений МВД Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.02 – физическая культура, физическое воспитание разных групп населения. – Харьковская государственная академия физической культуры, Харьков, 2008.

Во введении обоснована актуальность темы, определена цель и задачи исследования; раскрыта научная новизна, практическое значение полученных результатов, личный вклад диссертанта; описана сфера апробации результатов исследований и количество публикаций; структура и объем диссертации.

В первом разделе – „Теоретические предпосылки исследования проблемы совершенствования системы специальной физической подготовки будущих работников органов внутренних дел” – дано обоснование концепции исследований, обобщение работ ведущих ученых по исследуемой проблеме, а также зарубежный опыт психофизической подготовки работников правоохранительных структур.

Во втором разделе – „Методы и организация исследований” – для решения поставленных заданий использованы такие методы исследования: теоретический анализ и обобщение материалов научной и методической литературы; системно структурный анализ; педагогическое наблюдение; анкетирование и экспертный опрос; педагогические контрольные экзамены; педагогический эксперимент; методы математической статистики.

В третьем разделе изложены материалы предварительного и основного педагогического эксперимента.

В процессе предварительного эксперимента определялось соответствие индивидуальных психологических и психофизиологических качеств уровням требований профессиональной деятельности будущих специалистов.

Необходимость формирования у курсантов данных социально-личностных качеств подтверждают результаты исследования уровня подготовленности офицеров, которые работают в органах внутренних дел более 5 лет и по оценке руководящего состава образцово исполняют служебные обязанности.

Проведенный автором анализ влияния условий учебной деятельности на физическое состояние курсантов показывает, что традиционная система организации процесса физической подготовки недостаточно эффективно решает вопрос адаптации курсантов, формирования и развития профессионально важных качеств

Анализ научных публикаций, изучение показателей спортсменов 1 и 2 разрядов, говорит о целесообразности использования средств единоборств для формирования профессионально важных качеств.

Научно обоснована и усовершенствована программа специальной физической подготовки курсантов. При определении содержания модулей руководствовались

следующими правилами: отбор наиболее эффективных, простых приёмов с различных видов единоборств; последовательность обучения приёмам связана с программой огневой и тактико-специальной подготовки; обучение комплексу приёмов и алгоритмов действий в различных ситуациях; совершенствование приёмов РБ во всех формах ФП; оценка уровня усвоения программы за правилами динамического, тактического соответствия.

В четвертом разделе даны результаты основного педагогического эксперимента по апробации разработанной нами модели физической подготовки курсантов в реальных условиях учебно-воспитательного процесса, исследования эффективности педагогических средств и методов, которые используются во время учебы, при формировании социально-личностных качеств.

Пятый раздел посвящен обсуждению результатов исследования.

Ключевые слова: курсанты, физическая подготовка, двигательно-координационные и психофизиологические возможности, физическое и функциональное состояние, специальная физическая подготовленность.

Yareschenko O. A. A substantiation of the maintenance and the organization of special physical preparation of cadets of higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. – The manuscript.

The dissertation on conferring a scientific degree of the candidate of sciences on physical education and sports on a speciality 24.00.02 – physical culture, physical education of different groups of population. – Kharkiv State academy of physical culture, Kharkiv, 2008.

Dissertation is devoted to researching the problem of perfection of the special physical preparation of students of higher educational establishments of MVS of Ukraine.

Research purpose: consisted in the theoretical and experimental ground of maintenance and organization of the special physical preparation of students of higher educational establishments of MVS of Ukraine in the conditions of credit-module organization of educational process.

A scientific novelty consists in conducting complex research of maintenance and organization of the special physical preparation of students in higher educational establishments of MVS of Ukraine in the conditions of introduction of the credit-module system of organization of educational process. As a result it is discovered insufficient efficiency of the existent program of the special physical preparation of students. Considerable payment of engaged in a hand-to-hand fight is set at forming of professionally important qualities of students, certainly degree of influencing of motive-

co-coordinating physical and psihophiziologic qualities of students on the level of their special physical preparedness. As a result of researches approach is grounded differentiated to the construction of method of studies a hand-to-hand fight in the conditions of mass studies, use of facilities of ZFP and requirements are formed to its choice. The row of factors which influence on progress of studies of sportsmen-beginners a hand-to-hand fight is certain.

Key words: cadets, physical preparation, motor-coordination and psycho physiological possibilities, the physical and functional condition, special physical readiness.